



## « Mytenes sannhet og sannhetens myter »

**Vet vi nok om frivillig kulturarbeid og lokal kultursatsing ?**

Åse Vigdis Festervoll



# «Mytenes sannhet og sannhetens myter»

**Vet vi nok om frivillig kulturarbeid og lokal kultursatsing?**

Åse Vigdis Festervoll

De unges orkesterforbund, Folkekulturforbundet, Noregs Ungdomslag, Norges Korforbund, Norges Musikkorps Forbund, Norges Velforbund, Norsk musikkråd, Norsk teatteråd, Norske symfoniorkestres Landsforbund.

2007

ISBN: 978-82-7801-052-5

Rapporten er utgitt av Norsk musikkråd, mars 2007

Norsk musikkråd, postboks 440 Sentrum, 0103 Oslo  
Tlf 22 00 56 00, faks 22 00 56 01, e-post nmr@musikk.no

## Foto

Omslag: Trine Smestad

## Samarbeidsparter

Utredningen er skrevet på oppdrag fra 9 organisasjoner: De unges orkesterforbund, Folkekulturforbundet, Noregs Ungdomslag, Norges Korforbund, Norges Musikkorps Forbund, Norges Velforbund, Norsk musikkråd, Norsk teatteråd, Norske symfoniorkestres Landsforbund.

# Glimt fra det lokale kulturlivet

Eksempelene under er tatt med for å si noe om hva en finner i et vanlig lokalsamfunn der folk engasjerer seg i frivillige kulturaktiviteter. Engasjementet bygger på lyst og glede. Utgangspunktet kan være ønsket om å støtte sine barn, eller å utvikle seg selv, eller kanskje å få oppleve profesjonelle kunstnere og gjennom det få ny inspirasjon. Grunnene er mange.

## **Familiens fritidsaktivitet**

Bak den enkelte korpsmusikant i et hvert skolekorps står ofte en hel familie klar til innsats. Foreldre og søsken deltar i dugnader, de er entusiastisk publikum på konserter, de legger til rette og følger opp turer med mer. Noen foreldre bruker mye tid over mange år på å gjøre en innsats i styrer og komiteer. Et skolekorps med 40 medlemmer engasjerer derfor langt flere enn korpsets medlemmer. Med en gjennomsnittlig familiestørrelse på 4 medlemmer betyr dette 160 involverte. Med tanter, onkler, besteforeldre og naboer er tallet enda større. Korpset tilbyr en møteplass, en opplæringsarena, en formidlingsarena og et sosialt fellesskap.

Korpset er også en kulturarrangør der lokalsamfunnet blir invitert til konserter og presentert for et bredt spekter av ulike musikkjangre, kanskje også dans og teater. Korpset er i tillegg også arbeidsgiver for profesjonelle kunstnere og kulturarbeidere; ansatt dirigent, innleide eller ansatte instruktører og engasjerte solister for spesielle oppdrag.

## **Den profesjonelles levebrød**

Lokale frivillige kulturaktiviteter er i dag arbeidsplass for et bredt spekter av kunstnere.

Mange fritidsaktiviteter er garantisten for de profesjonelles levebrød. En profesjonell sangsolist som får 5000 kroner for hver konsert må synges på 50 konserter for å ha en årsinntekt på 250 000 kroner i året. Det betyr 4-5 konserter pr. måned. For et kor som holder fire konserter i året kan kostnadene til musikere og solister fort bli høye. Med en gjennomsnittskostnad pr. konsert på 30 000 kroner vil fire konserter koste 120 000 kroner. Disse kostnadene kommer på toppen av lønn til dirigent og andre driftskostnader. Et tilsvarende kostnadsoverslag for ulike orkestre ville kanskje bli enda høyere pga at det der også leies inn profesjonelle musikere til orkesteret i tillegg til solister. Uten offentlig støtte og sparsomt med sponsormidler kan den enkeltes fritidsaktivitet bli svært dyr. For noen for dyr.

## **Festivalenes bakkemannskap**

De aller fleste festivaler og kulturarrangement er avhengig av frivillig innsats. Hvem disse er og hvordan de deltar varierer fra sted til sted. Om vi ser på en tilfeldig valgt festival er det rimelig å finne at festivalen har få eller ingen fast ansatte, selv der festivalen har fokus på profesjonell kunst og kunstnere. Det er ikke uvanlig at 4-600 frivillige deltar. Noen er med over lengre tid og har overordnet ansvar for planlegging og tilrettelegging, men de fleste deltar et par hektiske uker eller dager i forbindelse med selve festivalen. De frivillige kan være helt vanlige enkeltmennesker som ønsker å være del av et større fellesskap, men mange rekrutteres fra eksisterende frivillige kulturaktiviteter. Det er også vanlig at lokale frivillige kulturaktiviteter deltar og bidrar på måter som sikrer dem inntekter til eget arbeid ellers i året. Festivalen blir på denne måten både et lokalt enkeltstående arrangement, en arena for inntekter til andre aktiviteter ellers i året, en møteplass for bygging av lokalt fellesskap og en identitetsbyggende lokalsamfunnsaktivitet.

# Forord

Denne utredningen er skrevet på oppdrag fra 9 ulike frivillige kulturorganisasjoner:<sup>1</sup> Utredningen må sees på som et forarbeid til en større satsing med målsetting å bedre kunnskapsstatus og heve kunnskapsnivået om frivillig sektor generelt og frivillig kultursektor spesielt.

I hoveddelen beskrives overordnede utfordringer og forslag til tiltak, i vedlegg en formuleres konkrete problemstillinger og kunnskapsbehov mens man i vedlegg to gir en oversikt over en del tilgjengelig litteratur og ulike kunnskapskilder.

Innholdet i rapporten bygger på tilgjengelig forskningskunnskap, skriftlige og muntlige innspill fra de involverte organisasjonene og eget arbeid med kunnskapsbehov og kunnskapstilfang på feltet. Arbeidet med rapporten er gjennomført innenfor en tidsramme på et månedsverk, noe som selvfølgelig har lagt begrensninger på både innhold og dybde.

Hovedfokuset er frivillig kulturarbeid, men kunnskapsbehov og problemstillinger favner likevel videre enn dette. Frivillig sektor er ikke en sektor i tradisjonell forstand, men en felles betegnelse på en lang rekke aktiviteter, tiltak og tilbud der frivillig arbeid og engasjement står sentralt. Selv om det de siste årene er satt sterkere fokus på frivillig sektor og forskning om denne, er det fremdeles udekkede kunnskapsbehov.

Frivillig kulturaktivitet hører hjemme under flere politikkområder; der de mest sentrale kanskje er frivillighetspolitikk, kulturpolitikk og kompetansepolitikk. Det kan være fristende, og i første omgang kanskje også synes fornuftig for det offentlige, å plassere frivillige kulturaktiviteter innenfor frivillighetspolitikken alene. For kulturorganisasjonene vil en slik ensretting bidra til et enda mer vaklevorent ståsted enn i dag. Kulturorganisasjonene inngår som vesentlige aktører i både kulturpolitikken og kompetansepolitikken og har kanskje sin viktigste rolle nettopp i skjæringspunktet mellom de ulike politikkområdene.

Frivillige kulturaktiviteter er dessverre sørgelig usynlig i offentlige dokumenter. Selv St.meld.nr. 48 (2002-2003): *Kulturpolitikk fram mot 2014*, sier lite om sektorens plass og rolle i kulturpolitikken. Dette

var også noe av Stortingets tilbakemelding, der de i sin behandling av meldingen peker på behovet for mer forskningsbasert kunnskap om frivillig kulturliv.

Organisasjonene rapporterer om økende frustrasjon over at de ikke kjenner seg igjen i den forskningsbaserte kunnskapen på feltet. Når den samme forskningsbaserte kunnskapen synes å ligge til grunn for offentlige utredninger og offentlig politikk, blir dette problematisk. Det er et tankekors at når det offentlige i ulike utredninger og stortingsmeldinger setter frivillig sektor på dagsorden, fokuseres det nesten utelukkende på hva det offentlige kan få ut av frivillig sektor i form av økt innsats for å nå overordnede velferdsmål. Interessen for frivillig sektor som sådan er lav.

De frivillige kulturorganisasjonene har betydelige kunnskaper om egen virksomhet, men denne kunnskapen er i liten grad systematisert, og derfor også lite synlig utenfor egne rekker. Det er heller ikke det frivillige kulturlivets primære oppgave å være kunnskapsleverandører. Deres oppgave er å legge til rette for at mennesker skal få delta i meningsfylte kulturaktiviteter i eget lokalsamfunn, der det settes fokus på gode fellesskap, god opplæring og god formidling.

Det er naturlig at de frivillige kulturorganisasjonene er med både når det gjelder å definere forskningsbehov og formulere aktuelle problemstillinger, og som fokus i selve forskningen. Det er et mål å bidra til at ny kunnskap skal erstatte tro og tvil, myter og forestillinger med mer håndfaste sannheter. Forskningens bidrag i dette arbeidet vil være å levere tall, fakta og kvalifiserte vurderinger det offentlige og de frivillige organisasjonene kan bruke, og bygge videre på i sitt samarbeid.

Og det haster. Politiske veivalg, økonomiske rammebetingelser, kulturpolitisk fokusering med mer, har satt frivillige organisasjoner under press og bidratt til uforutsette utfordringer som frivillig sektor ikke uten videre kan takle alene. Dersom det er viktig å ha en frivillig sektor generelt og en frivillig kultursektor spesielt, må sektoren beskrives og synliggjøres i bredde og mangfold. Til dette trengs det både kortsiktige og langsiktige tiltak av

---

<sup>1</sup> De unges orkesterforbund, Folkekulturforbundet, Noregs Ungdomslag, Norges Korforbund, Norges Musikkorps Forbund, Norges Velforbund, Norsk musikkråd, Norsk teaterråd, Norske symfoniorkestres Landsforbund.

både politisk og forskningsmessig art.

For ikke å stykke opp teksten med mange henvisninger er det kun gitt henvisninger der det er brukt direkte sitater. I rapporten refereres også forskningsbasert kunnskap og påstander mer generelt. Kunnskapsgrunnlaget det refereres til er i hovedsak hentet fra Hopkins-undersøkelsen; både den norske og den danske, samt rapporter og bøker der forskere som Per Selle, Dag Wollebæk og Håkon Lorentzen m.fl. har vært sentrale bidragsytere. I tillegg er det hentet kunnskaper fra et bredt spekter av annen litteratur, herunder Kulturrådets rapportserie og flere stortingsmeldinger. All grunnlagslitteratur er gjengitt i litteraturlisten.

Det forekommer også påstander som ikke alltid samsvarer med forskningsresultatene det refereres til i offentlige dokumenter og offentlig debatt. Disse påstandene er i stor grad hentet fra egen forskning og utredning og egne publikasjoner, som alle er gjengitt i litteraturlisten.

Og sist men ikke minst, noen påstander er hentet fra organisasjonenes egne innspill til arbeidet med utredningen. Disse innspillene bygger både på tall og fakta i organisasjonene og på udokumentert kunnskap og erfaring.

Men påstander er og blir påstander, enten de kommer fra forskere, fra organisasjonenes ansatte og tillitsvalgte eller andre. Utredningen inneholder derfor flere spørsmål enn svar. Håpet er at disse spørsmålene i neste omgang skal danne grunnlag for ny og bredere kunnskapsinnhenting enn det som har vært tilfelle hittil.

*Åse Vigdis Festervoll*

Åse Vigdis Festervoll  
Asker, mars 2007

## Innhold

Glimt fra det lokale kulturlivet .....	3
Forord .....	4
Frivillig kulturarbeid .....	7
Hvem har et kunnskapsbehov? .....	8
Kunnskap, - og mangel på kunnskap,- om frivillig sektor .....	10
Tiltak mot kunnskapshull .....	14

## VEDLEGG

Problemstillinger og kunnskapsbehov .....	17
Litteratur .....	23





# Frivillig kulturarbeid

Norge er kjent for sine dugnadstradisjoner der samfunnets medlemmer stiller opp for fellesskapets beste med gratis innsats. Drivkraften bak dette arbeidet er innsatsglede og gode opplevelser i samvær med andre, for gjennom dette å utvikle seg videre både som menneske og medmenneske.

Kunst og kultur er i Norge resultat av både profesjonelle og frivilliges arbeid. Det er sannsynligvis fremdeles det frivillighetsbaserte kulturlivet som tilbyr størst bredde, tilgjengelighet og deltakelse i de fleste norske lokalsamfunn. Uansett om vi ser på opplæring, formidling eller aktivitet, spiller de frivillige kulturorganisasjonene en sentral rolle. Selv etter at kulturskoler og videregående skoler med musikk, dans, drama ble opprettet, står de frivillige kulturorganisasjonene for en vesentlig del av grunnopplæringen for mange av våre nåværende og framtidige profesjonelle kunstnere. Det handler derfor ikke bare om å synge, spille eller danse for egen fornøyles skyld, men også om en nødvendig læringsarena i et livsløp, enten dette er som yrkesutøver eller som glad amatør. Det handler også om at de frivillige kulturorganisasjonene er viktige arbeidsplasser og oppdragsgivere for profesjonelle pedagoger, kunstnere og kulturarbeidere.

Bildet er imidlertid i rask endring og det er grunn til å sette søkelys på tendenser til ulike utviklingsstrekk der byer og tettsteder kanskje utvikler seg i en retning, mens distrikts-Norge utvikler seg i en annen. En annen tendens er profesjonaliseringen av det frivillige kulturlivets hjelpere og samarbeidspartnere. Dette har i mange år vært en ønsket utvikling. Men med synkende offentlig støtte og manglende politiske føringer, slår dette nå tilbake på organisasjonene med en kraft de kanskje ikke er beredt til å ta. Vi finner fremdeles mange både profesjonelle og amatører som går inn i frivillige lag og foreninger med ildsjelens engasjement og jobber for det de tror på. Men når frivillige lag og foreninger må drives som små foretningsforetak vegrer de fleste, både profesjonelle og amatører, seg for å gjøre gratis innsats som ildsjel eller tillitsvalgt.

Et nytt utviklingsstrekk knytter seg til profesjonaliseringen av tilrettelegger- og arrangørkompetanse. De frivillige kulturorganisasjonene har ønsket en profesjonalisering av dette feltet ut fra behovet for kvalifisering av egne medlemmer som tilretteleggere og arrangører. For organisasjonene har dette vært viktig for å kunne tilby gode forhold for kunst-

ner og kulturarbeidere på festivaler og ulike kulturarrangement. Det er nå, som svar på dette behovet, etablert/under etablering flere høgskoletilbud. I tillegg til kulturorganisasjonenes egne aktører søker også andre til disse studiene, og vi ser framveksten av en yrkesgruppe som i dag selger sine kunnskaper og kompetanse tilbake til de frivillige kulturorganisasjonene. I tillegg til kostnader for kunstnere kommer nå også kostnader til lys, lyd, scenografi, markedsføring med mer.

Samarbeidet mellom offentlige, private og frivillige strukturer er på enkelte områder så sammenvevet at selv små endringer i den offentlige kulturpolitikken (og utdanningspolitikken) kan slå beina under de frivillige kulturaktivitetene mange ønsker å delta i, og som mange profesjonelle er økonomisk avhengig av.

Ser vi på frivillig kultursektor fra de profesjonelles ståsted, finner vi at svært mange freelancekunstnere og kulturarbeidere har store deler av sitt inntekstgrunnlag fra frivillig kultursektor. Dette er dirigenter for kor, korps og orkestre, det er musikere og solister, det er instruktører, kurslærere og tilretteleggere for hele kulturfeltet.

Den offentlige støtten til voksnes aktiviteter går ned og er helt forsvunnet i mange kommuner. Dette betyr at færre og færre vil ha råd til å leie inn profesjonelle musikere, solister og andre kulturarbeidere, noe som i neste omgang fort gir dårligere arbeidsmuligheter for profesjonelle kunstnere. For organisasjonene kan dette bety færre kunstneriske utfordringer og derfor lavere læringsutbytte. For dyktige kunstnere og kulturarbeidere kan det bety at de prioriterer bort de «dårligste» organisasjonene og kun satser på dem som har høye kvalitetskrav til seg selv og sine samarbeidspartnere. Det er litt ulike utfordringer avhengig av kulturaktivitet, men de overordnede problemstillingene er de samme for hele kulturfeltet fra kor, til teater, husflid og kystkultur. Uansett vil kulturlivet som helhet miste noe av sin kreative kraft.



# Hvem har et kunnskapsbehov?

Kunnskapsbehov og forskningsbehov kan være sammenfallende, men for de frivillige kulturorganisasjonenes daglige virksomhet er kunnskapsbehovene vesentlig større enn forskningsbehovene.

De frivillige kulturorganisasjonenes kunnskapsbehov er knyttet til den daglige driften av egen virksomhet. På lokalplanet er det behov for kunnskap om steder å være, støtteordninger, mulige samarbeidspartnere og lignende. På regionalt og nasjonalt nivå er det behov for mer overordnet kunnskap knyttet til summen av lokal aktivitet, lokale behov, støtteordninger, samarbeidspartnere, nettverk, felles utfordringer og lignende.

For hvert nivå blir behovet for tall, fakta og systematisering av disse større og større, og knytter seg til at aktørene skal ivareta, eller legge til rette for et bredt og variert spekter av aktiviteter og tiltak i et større område. Kunnskap om bredde og variasjon blir derfor viktig. Dette behovet dekkes gjennom kontakt med og rapportering fra lokale aktiviteter innenfor eget aktivitetsfelt.

Kulturlivets fokus på profesjonalisering, spesielt innenfor opplæringsvirksomheten, har gjort at det i dag finnes et bredt spekter av profesjonelle kunstnere og kulturarbeidere som jobber i, med og for frivillig kultursektor. Disse bringer med seg andre kunnskaper og krav enn det frivillige kulturaktører har vært opptatt av tidligere. Fagkunnskap knyttet til det enkelte kulturuttrykk er blitt en viktig del av virksomheten. Disse kunnskapsbehovene er viktige for aktivitetenes faglige utvikling. Rapporten fokuserer i liten grad på denne innfallsvinkelen. Kunnskapsbehovet i denne sammenhengen knytter seg til mer samfunnsfaglig kunnskap; om organisasjonenes plass og rolle, om utbredelse og deltagelse, om muligheter og begrensninger.

## **Mangfold**

Frivillig sektor er mangfoldig. Lokale lag og foreninger drives i hovedsak på fritiden av lokale ildsjeler. På regionalt nivå finner vi også stor grad av frivillig basert administrasjon og tilrettelegging. Det finnes likevel organisasjonsledd med bemannede administrasjoner, ofte med små stillingsprosjenter. På nasjonalt nivå har de fleste kulturorganisasjonene lønnede ansatte. Noen har store sekretariater, andre svært små med kanskje en halv stilling. For den siste gruppen utfører tillitsvalgte mye frivillig arbeid.

Hvem som har store og hvem som har små sekretariater er selvfølgelig styrt av størrelsen på medlemsmassen, men også av offentlig kultur- og bevilgningspolitikk. Betydningen av det enkelte kulturområdets evne og vilje til samarbeid, og muligheten for å drive politisk påvirkningsarbeid skal heller ikke undervurderes.

Kunnskaper kan ikke uten videre overføres fra en type aktivitet til en annen. At medlemstallet går ned i noen organisasjoner betyr ikke at dette gjelder for alle. At frivillig sektor profesjonaliseres betyr ulike ting for ulike organisasjoner. Medlemstall og medlemstall kan være to vidt forskjellige størrelser fra en organisasjon til en annen. Det knytter seg også store utfordringer til å finne et felles språk for å diskutere likheter og ulikheter. Forskerens begrepsapparat fanger bare deler av den frivillige virksomheten og blir i noen tilfeller både misoppfattet og mistolket. Om du spør folk om deres frivillige innsats vil svært få nevne frivillige kulturaktiviteter. Dette fordi kulturlivet sjelden snakker om frivillig arbeid. De har en hobby de er glad i, eller en kulturaktivitet de gjerne støtter opp om. Frivillig arbeid blir av mange oppfattet som hjelp og støtte til hjelpetrengende. Det samme gjelder om du spør folk om deres kursvirksomhet. De færreste vil nevne kulturaktiviteter fordi kulturlivets kurs også kan hete øvelse, prøve, seminar el.

Det urovekkende ved dagens kunnskapsstatus er at både det offentlige og de frivillige organisasjonene bruker og misbruker den samme forskningen ut fra ulike innfallsvinkler og behov. Dette skjer fordi tall og fakta kan tolkes og mistolkes. Vi mangler i dag grunnleggende kvalitative data som tallene kan måles opp mot. Det største kunnskapshullet finner vi i tilknytning til lokale aktiviteter, vertikale og horisontale nettverks og samarbeidsstrukturer og forholdet mellom organiserte og uorganiserte aktiviteter. Dette er hos mange en integrert og selvfølgelig kunnskap i de frivillige organisasjonene, men ofte vanskelig å sette ord på. Samtidig som et lokalt band kan være helt frittstående kan de også inngå i organisasjonenes nettverk og møteplasser gjennom støtteordninger som Frifond eller MVO (Musikkverkstedordningen). Gjennom dette nettverket blir de invitert til felles markeringer og arrangement og innlemmet i organisasjonenes opplæringsvirksomhet.

Profesjonaliseringen av organisasjonenes nasjonale ledd (og i økende grad også regionale og lokale ledd) er bl.a. påskyndet av det offentliges krav til rapportering og dokumentasjon. Det kreves i noen tilfeller utforholdsmessig stor innsats fra frivillige organisasjoner (og kulturlivet mer generelt) i forhold til den offentlige støtten det rapporteres for. Og det kan for noen være spørsmål om det er bryet verdt.

### **Det offentliges kunnskapsbehov**

Det kan synes som det kanskje er det offentlige som er den største etterspøreren etter dokumentasjon og dermed kunnskap om frivillig sektor. Det blir da tankevekkende at den dokumentasjonen organisasjonene hvert år sender inn, i liten grad reflekteres i kunnskapsstatus i offentlige dokumenter. Stortingsmeldinger og offentlige utredninger refererer gjennomgående kun til tilgjengelig forskning. Noen få forskningsmiljøer har hittil formet samfunnets kunnskap om frivillig sektor. I den prosessen har frivillig sektor selv, vært påfallende fraværende som leverandører av kunnskap om seg selv.

Det er imidlertid generell tilslutning til forskernes påstand om at frivillig sektor i Norge og Norden skiller seg fra frivillig sektor i resten av Europa og USA på avgjørende områder. Forskere fastslår at frivillig sektor i Norden først og fremst består av foreninger og organisasjoner innen fritid og kultur, og det i langt større grad enn i mellom- og sydeuropeiske land. Utfordringen ligger i å finne et bredere kunnskapstilfang disse resultatene kan måles opp mot.

Det offentliges frivillighetspolitikk har ikke primært fokus på fritid og kultur. Det er velferdspolitikken som står i sentrum og frivillig sektors mulighet for bistand i arbeidet med å opprettholde et høyt velferdsnivå. Det offentliges fokus på frivillig sektor har i stor grad vært vinklet ut fra hva frivillig sektor kan gjøre for det offentlige. Forskerne har imidlertid avdekket en betydelig avstand mellom det offentliges forestillinger om organisasjonenes mulighet for samfunnsmessige bidrag, og organisasjonenes oppfatning av egen virksomhet, og deres faktiske mulighet for innsats i den utstrekning det offentlige forestiller seg.

# Kunnskap,- og mangel på kunnskap,- om frivillig sektor

Samtaler med representanter for lokale frivillige lag og foreninger synliggjør at frivillig innsats fremdeles har en sentral plass i de fleste lokalsamfunn.<sup>1</sup> For de frivillige kulturorganisasjonene er det viktig å se sammenhengen mellom frivillig innsats, kunst, kultur og opplæring. På direkte spørsmål om endringer i egne organisasjoner blir det nevnt alt fra større medlemskrav til aktiviteter og drift, til strengere kontrollkrav fra det offentlige, mens synkende frivillig aktivitet ikke framheves. Dette svarer også med forskernes tall som viser medlemsøkning for organisasjoner med fokus på egenaktivitet innen kultur og fritidsområdet. De samme samtalene avdekker også manglende fortrolighet med begreper som frivillig arbeid og frivillig innsats. De fleste beskriver eller omskriver egen frivillig aktivitet med begreper som fellesskap, egenaktivitet, møteplass, glede, opplevelse, interesse, læring osv.

## Forskning om frivillighet

Størstedelen av forskningen om frivillig sektor bygger på større befolknings- og surveyundersøkelser som i hovedsak bare gir kunnskap ut fra statistikk og overordnede tall, det være seg om organisasjoner, endringer over tid, økonomi eller deltakelse. Forskere som Per Selle, Håkon Lorentzen, Dag Wollebæk, Karl Henrik Sivesind m.fl. har gjennom sitt arbeid gitt oss tall og fakta om det generelle omfanget av frivillighet og enkeltpersoners forhold til frivillige organisasjoner og frivillig virksomhet. Institutt for samfunnsforskning (ISF) har bidratt med bred og god kunnskap om samspillet mellom det offentlige og det sivile samfunnet, de frivillige organisasjonene og familien mm. ISF har også analysert etablering, drift og utfordringer knyttet til frivillighetssentralene, og bidrar i den forbindelse med interessante betraktninger rundt frivillighetssentralenes plass og rolle i frivillig sektor mer generelt:

Lorentzen skriver i *Fellesskapets fundament. Sivilsamfunnet og individualismen* (Oslo 2004):

*«Mot de som kritiserer velferdsstaten for å ha kolonisert sivilsamfunnet, kan en reise en innvending. Ved nærmere ettersyn viser det seg at det i hovedsak er utviklingen på det helse- og sosialpolitiske feltet som til nå har vært den empiriske referanserammen for kolonisering-spådommene, både hos oss og i andre land (Hughes og Lewis 1999). Men båndene mellom sivilsamfunn og velferdsstat er bredere enn som så. De*

*omfatter også andre typer frivillige fellesskap, fagforeninger, stiftelser, kooperativer, kulturfeltet mv. Spørsmålet er om koloniseringsprosessene har påvirket alle sivile fellesskap på samme måte, eller om det er mulig å spore sektorvise utviklingstendenser. Det kan være gode grunner til å lete etter slike, for selv om staten på mange felt framstår som en aktør, er politikken på ulike felt til tider lite koordinert. I Norge fins det ikke en statlig politikk overfor de frivillige organisasjonene, men flere, ordnet etter fagdepartementenes ansvarsfelt (NOU 1996/97:27). Forståelsen av og tiltakene overfor organisasjonene varierer fra ett departement til et annet. Kolonisering av helse- sosialsektoren har ikke ført til at kultur- og idrettsorganisasjonene er blitt innlemmet i den offentlige politikken på samme måte. Ulike departement har over tid utviklet sin egen praksis og forståelse av hva frivillighet er godt for. Det er først når behovet for en enhetlig politikk melder seg, at den differensierte sektorpolitikken blir synlig.»*

Lorentzen peker her på en av hovedinnvendingene mot forskningen om frivillig sektor fra sektoren selv. Spesielt har representanter fra kultur- og fritidsorganisasjonene lenge hevdet at forskningsresultatene om frivillig sektor stemmer dårlig med deres erfaringer fra egen virksomhet. Også mange av de tradisjonelle organisasjonene innenfor helse- og sosialsektoren har i senere tid fremmet lignende synspunkter. Mangelen på gjenkjennelse kan til en viss grad knyttes til forskningens fokus på enkeltindividets aktivitet, mens fellesskapet og fellesskapets dynamikk i liten grad er fokusert.

I den norske Makt- og demokratiutredningen (1998-2003) blir også frivillig sektor omtalt. Der blir utviklingen i sivilsamfunnet beskrevet å være i forfall. Det gjelder særlig under omtalen av de demokratiske funksjonene i sivilsamfunnet. Denne beskrivelsen er ikke nødvendigvis dekkende for erfaringene fra de frivillige kulturorganisasjonene. Folk kjenner ikke igjen sitt eget praksisfelt. Manglende forståelse og gjenkjennelse kan skyldes både at forskerne som tolker statistikk og spørreskjema ikke har den nødvendige kunnskap om, og erfaring fra, de organisasjonene de beskriver; men også at vi mangler et felles språk for å diskutere frivillig innsats og engasjement.

## Kulturforskning

Kunnskapen om de frivillige kulturorganisasjonenes aktivitet, og deres betydning for norsk kulturpolitikk og kulturliv, er fremdeles lav og frag-

<sup>1</sup> Se litteraturlisten Festervoll. Diverse rapporter for og om lokalt kulturliv og kulturorganisasjoner

mentarisk. De tradisjonelle frivillige kulturorganisasjonene knyttet til musikk, teater, dans, folkekultur, håndverk, kulturvern mm er lite synlig i den forskningsbaserte kunnskapen. Sett i lys av at de frivillige kulturorganisasjonene på mange områder er eneste bærere og formidlere av sentrale kulturkunnskaper, er dette urovekkende. Det er også tankevekkende at verken forskningen eller det politiske miljøet så langt har sett på det frivillige kulturarbeidet som sådan, og dets betydning for norsk kulturliv; lokalt og nasjonalt.

Det er gjennomført sporadiske forskningsprosjekter om lokalt kulturliv og kulturpolitikk, men disse prosjektene har gjennomgående fokus på det offentliges innsats på kommunenivå og fanger i liten grad opp de frivillige kulturorganisasjonenes plass og rolle i kulturpolitikken.

I tillegg til at det er vanskelig å finne forskningsbasert kunnskap om de frivillige kulturorganisasjonene, er kulturpolitisk forskning om lokale prosesser og frivillig sektor så godt som fraværende. De siste tiårenes store nasjonale og nordiske forskningsprosjekter<sup>2</sup> med fokus på kulturpolitiske problemstillinger og utfordringer retter seg i hovedsak mot organisering som institusjonalisering, noe som gjør at kulturorganisasjonene oftest faller utenfor.

Det er nylig satt i gang et treårig forskningsprosjekt «Lokalt kulturliv i endring»<sup>3</sup> der Kulturrådet ønsker mer kunnskap om aktuelle endringsmønstre i lokalt kulturliv. Det skal i denne studien settes fokus på både styring, organisering og finansiering, og på ulike kulturprodukter som tiltak, arrangementer og institusjoner. Selv om det skal gjennomføres casestudier i et utvalg kommuner, synes det heller ikke her som de frivillige kulturorganisasjonene vil bli belyst i sin fulle bredde. Det settes søkelys på nye utviklingstrekk som festivaler og ulike opplevelsesorienterte tiltak og eksisterende «gamle» strukturer belyses ut fra denne innfallsvinkelen.

Det er ingen tvil om at dette er et interessant prosjekt som vil gi ny og bred kunnskap om lokalt kulturliv og kulturarbeid. Det vil likevel ikke gi svar på grunnleggende spørsmål knyttet til de frivillige kulturorganisasjonenes plass og rolle i den lokale kulturpolitikken. Prosjektet er på mange måter i tråd med generelle trender i offentlig politikk der enkeltstående prosjekter og nye tiltak har hovedfokus. Det tankevekkende i dette er at enkeltstående prosjekter og nye tiltak ikke kommer ut av løse luften, men er et resultat av lokale prosesser, samtaler, sam-

arbeid og langsiktig arbeid der frivillige lag og foreninger ofte har en sentral plass. Manglende interesse for og kunnskap om prosess og deltakere i ulike lokale fellesskap, resulterer ofte også i manglende finansiering av drift og langsiktig virksomhet i de samme fellesskapene.

Det skal også nevnes at Norsk kulturråd og Nordisk kulturfond de siste årene har gjennomført noe forskning som gir oss innsyn i aktivitetene til frivillige kulturorganisasjoner og ulike kulturbaserte nettverk. Selv om det meste av denne forskningen ikke har frivillige kulturorganisasjoner som hovedfokus, viser den likevel at store deler av kulturlivet i Norge og Norden er avhengige av en vel fungerende frivillig sektor. Det mest nærliggende eksempelet er oppblomstringen av festivaler der frivillige entusiaster og ildsjeler er en forutsetning for et vellykket arrangement. Et annet eksempel er lokale kulturarrangement der frivillige lag og foreninger ofte er arrangører og tilretteleggere for profesjonelle kulturutøvere.

### **Forskning om opplæring og kunnskapsformidling**

De frivillige kulturorganisasjonene har drevet opplæringsvirksomhet siden midten av 1800-tallet. I 1976 kom «Lov om voksenopplæring», VO-loven, med øremerkede midler til opplæring. De frivillige organisasjonene fikk en sentral plass i dette arbeidet bla gjennom fordeling av midler og aktivitetsoppfølging. Voksenopplæringsmidlene har vært og er, en viktig finansieringskilde for kulturorganisasjonenes opplæringsvirksomhet og gjennom dette, også deres frivillige kulturvirksomhet. Sentralt i alt dette står opplæring, både formell og uformell. Erfaringene viser at når midlene til den organiserte opplæringen uteblir, reduseres kvaliteten på de lokale kulturaktivitetene og dermed kvaliteten i norsk kulturliv. Dette går ikke bare ut over frivillige kulturaktiviteter, men som nevnt tidligere rammer det i sterk grad også profesjonelle kunstnere og kulturarbeidere.

Manglende kunnskaper og ensidig fokus på enkeltindivider, institusjoner og profesjonelle systemer utfordrer i dag de frivillige kulturorganisasjonenes arbeid, og kan være med på å hindre nødvendig utvikling og omstilling. Lokale lag og foreninger har stor omstillingsevne om de ser at innsatsen deres fører til mer og bedre aktivitet. Når de, som mange opplever i dag, møter manglende forståelse, manglende anerkjennelse og manglende bevilgningsevne blir vilje og evne til omstilling og utvikling deretter.

<sup>2</sup> Den siste og største satsingen på dette området er undersøkelsen av de nordiske landenes kulturpolitikk, oppsummert i rapporten «The Nordic Cultural Modell» Duelund 2003

<sup>3</sup> Gjennomføres av Diaforsk og Senter for bygdeforskning på oppdrag fra Norsk kulturråd

Frivillige kulturorganisasjoner fokuserer på opplæring i fellesskap. Disse fellesskapene utfordres i dag av det offentlige fokus på opplæring som et tilbud til enkeltindivider på et marked. Fokuset flyttes fra fellesskap til individ, fra organisasjon til marked og fra kulturformidling til pedagogikk. Det finnes svært få forskningsprosjekter som har satt søkelys på opplæringsvirksomheten i de frivillige kulturorganisasjonene, men de som finnes antyder andre mekanismer for både egeninnsats og involvering enn det som rapporteres fra tilsvarende opplæring i skole.

### **Kunnskap om lokalsamfunnet**

Forskningen viser oss at et stort antall i befolkningen er frivillige innenfor et bredt spekter av aktiviteter og tiltak. Og frivillig virksomhet skjer i all hovedsak i kommuner og lokalsamfunn. Men utviklingen av frivillig sektor slik den kan leses ut fra tilgjengelig statistikk kan tolkes på flere måter, og vi vet i dag for lite til å si noe bastant om frivillig sektors indre liv og virke, de individuelle drivkreftene og den samfunnsmessige betydningen av lokalt frivillig engasjement.

Organisasjoner kommer og går og vi har de siste årene sett at de store ideologisk funderte organisasjonene har gått tilbake mht medlemmer og aktivitet. Samtidig har vi sett en oppblomstring av smaler temaorganisasjoner rettet mot en sak eller få aktiviteter. Vi vet fremdeles lite om hva folk er engasjert i og hvordan de engasjerer seg. Vi vet også lite om hvordan organisasjonsengasjement og erfaringer overleveres fra en generasjon til neste. Og om ungdom velger annerledes enn sine foreldre.

Tjelflaat og Clifford skriver i boken «Ansvar eller egeninteresse» (1999):

*«At enkelte organisasjoner og organisasjonstyper kan ha en sosialt «skjev» rekruttering sier lite om den frivillige sektorens integrerende egenskaper sett under ett. «Det integrerte samfunnet» på det lokale planet kan være like godt tjent med en flora av organisasjoner som hver for seg rekrutterer noe ulikt, hvis resultatet totalt sett er at de fleste som er motivert for frivillig innsats, kan finne noe å engasjere seg i. Samme argumentet gjelder for hele samfunnet sett under ett. Hvis det finnes et bredt, sammensatt og variert «tilbud» av frivillige organisasjoner, vil frivilligheten i sin helhet framstå som en integrerende arena selv om rekruttering til enkelte av organisasjonene bærer preg av seleksjonsfaktorer.»*

Generasjonsoverskridende organisasjoner går i dag tilbake til fordel for mer aldersbestemte organisasjoner. Og forskerne peker på at noen endringer i de frivillige organisasjonene kan knyttes til ulike prioriteringer innenfor ulike aldersgrupper. Unge voksne flytter mye i forbindelse med utdanning, etablering av familie og etablering i arbeidslivet.

Dette sammen med større grad av ad hoc organisering gjør at vi kan gå inn og ut av ulike interessefellesskap. For ungdom på leting etter mening og identitet, kan dette være viktig. Det finnes i dag for lite kunnskap om hva som faktisk skjer på lokalplanet i form av tilslutning til eller frakobling fra ulike organisasjoner, og hvordan dette varierer med alder og livsfaser. I rapporten «Ansvar eller egeninteresse» (Tjelflaat og Clifford 1999) sies bla:

*«Det har vært en mangel på studier der det er mulig å få sikrere kunnskap om hvem de frivillige er, og hva de selv legger i den frivillige aktiviteten de er med på. En kan tenke seg at mangelen på slik kunnskap er en av grunnene til at vi har en tendens til å bekymre oss for frivillighetens framtidsutsikter. Mangelen på god kunnskap om de frivillige kan med andre ord gi næring til forestillingen om en mindre livskraftig frivillig sektor.»*

De skriver videre:

*«Erfaringer fra barndommen eller ungdomstiden synes å være av vesentlig betydning for frivillig aktivitet i voksen alder og for overføring av denne aktiviteten til egne barn.»*

Tjelflaat og Clifford mener at erfaringene fra barndommen knytter seg spesielt til opplevelsen av å bli gitt ansvar, av selv å kunne yte noe, og gjennom dette oppleve et styrket selvilde. Dette støttes av andre forskningsresultater knyttet til bla kultur og helsesatsinger i Norge og Norden. Undersøkelsene gir ikke grunnlag for å hevde at unge voksne er mindre opptatt av frivillig arbeid før enn nå.

Mange organisasjoner melder likevel at mange unge i dag er preget av en lystbetont forbrukeratferd der de deltar så lenge det er moro. Dette er også beskrevet i rapporten «Ungdom og foreningsliv. Demokrati – fællesskab – læreprosesser» (Nielsen, Højholdt og Simonsen 2004). Og de skriver videre:

*«Møder mellem de unge og foreningskulturen – som den bæres og formidles af etablerede ledere – kan rumme modsætninger. Unges forventninger og krav til kvaliteten af foreningernes aktivitetstilbud kan af ledere opfattes som udtryk for en forlangementalitet og implicit en kritik av deres frivillige arbejde. Men det er værd at bemærke, at det for unge i foreninger kan være svært at vide, hvad et foreningsmedlemskab indebærer, og hvilke forventninger etablerede ledere kan have til deres deltagelse og engagement. Ligesom det kan være svært at gennemskud, hvad der foregår i foreningernes beslutningsfora, og hvordan de selv kan stille forslag til nye aktiviteter og forbedrede aktivitetsmuligheder.»*

Erfaringene viser at for noen organisasjoner går aktivitet og interesse i bølger over tid. Korpsbevegelsen er et godt eksempel på dette. Der var det nedgang i medlemstallet over flere år, men så snudde utviklingen og aktiviteten er nå økende. Likeledes ser vi økende aktivitet og oppslutning om

amatørteatervirksomhet i enkelte deler av landet. Vi kan se geografiske forskjeller, der samme type aktivitet kan gå opp i en region og ned i en annen. Vi vet imidlertid lite om hva som forårsaker slike endringer, om det skyldes lokalpolitiske grep, lokale kjennetegn ved befolkningen, ledernes evne til involvering og deltakelse eller bare tilfeldigheter knyttet til ildsjelers kapasitet og kontaktnett.

### **Frivillighetssentralene**

For Kulturdepartementet er frivillighetssentralene en viktig brikke i arbeidet med å bedre forholdene for lokal frivillig virksomhet. Gjennom følgeforskningen av frivillighetssentralene har Institutt for samfunnsforskning (ISF) bidratt med bred og god kunnskap om både etablering, drift og utfordringer knyttet til landets frivillighetssentraler. I den forbindelse kommer de også med interessante betraktninger rundt frivillighetssentralenes plass og rolle i frivillig sektor mer generelt. I rapporten «Frivillighetssentralen. Resultater, erfaringer, forandringer» (ISF Rapport 2003:4) konkluderer de slik:

*«Ordningen med frivillighetssentraler er et eksempel på hva en kan få til når statlige midler av betydelig omfang settes inn for å utløse frivillig innsats. Ville virkningen ha vært større dersom midlene var blitt brukt for å styrke eksisterende aktiviteter i organisasjonene, og ikke for å skape nye? Er en «avkastning» på 2-3 årsverk frivillig arbeid per betalt et tilfredsstillende resultat?(...) Svaret kommer an på øynene som ser. Men det er grunn til å minne om at frivillig sektor i Norge under ett produserte ca 126 000 frivillige årsverk i 1998, til en lønnsverdi av ca 31 milliarder kroner (Sivesind med flere 2002). Helse- og sosialfeltet hadde samme år ca. 20 prosent av alle frivillige medlemskap, men bare ca. 12 prosent av den frivillige, ubetalte innsatsen, altså rundt 15 000 årsverk. Frivillighetssentralenes samlede innsats på 637 årsverk i 2001 utgjør altså et relativt beskjedent innslag. Dersom den totale innsatsen på 15 000 årsverk skulle ha vært koordinert av betalt innsats på samme måte som sentralene, ville dette i beste fall ha krevd ca. 5 000 årsverk. Tallene er egnet til å illustrere at frivillighetssentralene, med den strukturen og virkemåten de har hatt til nå – i stor målestokk neppe kan være noe egnet redskap for å utløse ny, frivillig innsats, eller koordinere en eksisterende. Denne oppgaven håndterer de frivillige organisasjonene best selv.»*

Frivillighetssentralene er på mange måter på kollisjonskurs med norske tradisjoner for organisering av fellesskap og felles innsats. I tillegg til organisasjonsfellesskap rundt felles interesser har vi også lange tradisjoner for etablering og drift av grendelag og bygdelag med tilnærmet samme hensikt som dagens frivillighetssentraler; å bygge gode lokalsamfunn. Det finnes i dag 7-8 000 grendelag, bygdelag, beboerforeninger eller velforeninger i Norge. Disse drives i hovedsak på samme måte som interesseorganisasjonene med ildsjeler og gratis arbeid.

Men Frivillighetssentralene er kommet for å bli og gjør mange steder en uvurderlig innsats for fellesskapet. Det er verd å merke seg at disse sentralene – som genererer relativt liten frivillig innsats sammenlignet med frivillig sektor for øvrig – får økonomiske midler til å ansette koordinatorene og tilretteleggere. Selv om det flere steder er harmoni og samarbeid mellom frivillighetssentralen og organisasjonslivet, kjenner vi dessverre også mange eksempler på konkurranse mellom frivillige lag og foreninger på den ene siden og Frivillighetssentralene på den andre. Det er grunn til å ta fatt i disse utfordringene for å sikre at tradisjonelle og velfungerende norske modeller ikke går til grunne.

### **Ulike målsettinger, motstridende interesser, ulike definisjoner**

Frivillige organisasjoner drives på frivillig basis og har mange felles driftsutfordringer. Det er likevel like store forskjeller som likheter på tvers av organisasjonene. Og det er ikke vanskelig å finne eksempler verken på organisasjoner som driver helt parallelt, eller som jobber mot svært forskjellige og kanskje motstridende mål. Noen organisasjoner er opptatt av å organisere aktiviteter, andre av å hjelpe andre, og noen av å hjelpe seg selv. Noen organisasjoner ønsker ikke å samarbeide med det offentlige, noen ønsker offentlig støtte, og noen har som mål at det offentlige skal gi bedre tilbud og kanskje overta hele eller deler av arbeidet de frivillige gjør i dag.

Når det offentlige i sin frivillighetspolitikk fokuserer så sterkt på behovet for å utløse frivillig innsats for å løse samfunnsmessige behov, kan dette gå på tvers av de frivilliges drivkraft. Folk engasjerer seg i frivillig arbeid av lyst – ikke av plikt. De engasjerer seg fordi de brenner for noe, eller fordi de ser at de må samarbeide med andre for å oppnå egne mål. Folk er villig til å stille opp og hjelpe både andre og seg selv.

Det er også en utfordring i dagens debatt om frivillig organisering og frivillig arbeid at mange ikke definerer egen virksomhet som frivillig arbeid. Mange som engasjerer seg innenfor kultur, idrett, miljø og mer hobbypregede aktiviteter ser sjelden på sin egen involvering som frivillig arbeid. De er engasjert i et fagfelt, de har en hobby, de ønsker mer kunnskap eller de ønsker å bidra til en mer positiv utvikling. Grunnene er mange.

# Tiltak mot kunnskapshull

Norsk kulturpolitikk er fremdeles avhengig av at det finnes et velfungerende frivillig kultur-engasjement i landets mange kommuner og lokalsamfunn. Det er derfor tankevekkende at verken forskningen eller det politiske miljøet har satt fokus på de frivillige kulturorganisasjonenes arbeid. Selv om vi de siste årene har sett en økende interesse for forskning om frivillig sektor, er det fremdeles store kunnskapshull. Det er behov for mer kunnskap om frivillig sektor generelt i hele sin bredde og dybde; med fokus på omfang, lokal forankring, organisering, finansiering, forskjeller, likheter og utfordringer. Denne kunnskapen bør skaffes tilveie gjennom et bredere og mer tverrfaglig fokus enn det som har vært tilfelle hittil.

Et viktig og sentralt ledd i videre forskningsarbeid er å utvikle et felles begrepsapparat som passer til norske (nordiske) forhold og norsk (nordisk) språkbruk. Dette arbeidet bør skje i nært samarbeid mellom de forskningsinstitusjonene i Norden som har engasjert seg i forskning om frivillig sektor.

I tillegg til generell kunnskap, er det behov for kunnskap om hvert enkelt innsatsområde for seg. Foreliggende rapport har fokus på frivillig kulturarbeid og frivillige kulturorganisasjoner. Det bør gjennomføres tilsvarende utredninger for hele bredden i frivillig sektor. Dette utredningsarbeidet bør i neste omgang danne grunnlag for videre FoU-satsing og for utforming av en helhetlig frivillighetspolitikk.

Kunst og kultur i Norge er et resultat av både profesjonelle og frivilliges arbeid. Det frivillighetsbaserte kulturlivet tilbyr fremdeles et bredt spekter av aktiviteter, og mange steder er de helt avgjørende for at kulturaktiviteter og tilbud gjennomføres. Dessverre vet vi fremdeles lite om dynamikken i lokale kulturprosesser mht omfang og aktivitet, opplæring, organisering, nettverksbygging og samarbeid. Vi mangler kunnskaper om samarbeid og avhengighet mellom det profesjonelle kulturlivet og det frivillighetsbaserte kulturlivet. Det vil i denne sammenheng være naturlig at Norsk kulturråd følger opp sin nåværende satsing på prosjektet «Lokalt kulturliv i endring»<sup>1</sup> med et prosjekt som ser spesielt på det frivillige kulturlivets plass og rolle i lokalt kulturliv og kulturpolitikk.

## Forslag til tiltak:

- **Det etableres et større forsknings- og utviklingsprogram om frivillighet i et breddekulturperspektiv. Arbeidet bør bygge på den kompetansen som allerede finnes i etablerte forsknings- og utdanningsmiljøer, universiteter og høyskoler i Norge og Norden.**
- **Det utvikles et felles nordisk begrepsapparat for forskning om frivillig sektor generelt og frivillig kultursektor spesielt.**
- **Det gjennomføres en totalkartlegging av frivillig organiserte aktiviteter i et lite utvalg lokalsamfunn for om mulig å få en statusoversikt over hva feltet rommer av aktiviteter og fagområder. Kartleggingen bør fange opp nyanser mht organiserte og uorganiserte aktiviteter, og tilhørende nettverk og samarbeidsstrukturer.**
- **Det gjennomføres et delprosjekt om det frivillige kulturlivets plass og rolle i lokalt kulturliv og kulturpolitikk i tilknytning til prosjektet «Lokalt kulturliv i endring»**

---

<sup>1</sup> Prosjektet er satt i gang på initiativ fra Norsk kulturråd og gjennomføres av Diaforsk og Norsk senter for bygdeforskning



De frivillige organisasjonene har store mengder både usystematisert kunnskap i form av bred erfaring, og systematisert kunnskap i form av tall og fakta, rapporter og oversikter. Denne kunnskapen bør løftes opp som grunnlag for ny kunnskap og kompetanse.

Organisasjonenes primære aktiviteter er kultur og kulturaktiviteter, ikke forskning og kunnskapsinnhenting. Forskningsbasert kunnskap er bare en av flere innfallsvinkler for å utvikle kunnskap om frivillig sektor. Det vil derfor være naturlig at organisasjonene får hjelp til å systematisere og synliggjøre denne kunnskapen. En måte å gjøre dette på er at det offentlige på alle nivå, og spesielt departementene (KKD, KD, BFD mfl.) gjennomgår, systematiserer og synliggjør den kunnskapen som hvert år kommer inn til dem i form av rapporter, årsmeldinger og bakgrunnsmateriale for ulike søknader. En annen innfallsvinkel til en slik systematisering er at organisasjonene selv settes økonomisk i stand til å gjennomføre dette.

Frivillige kulturorganisasjoner gjør en stor innsats i arbeidet med å iverksette kulturpolitiske føringer. Denne innsatsen verdsettes i liten grad i det offentliges fokus på frivillig sektor og frivillig arbeid. Om den offentlige frivillighetspolitikken også i framtiden skal ha fokus på hva frivillig sektor kan gjøre i offentlig velferdspolitik, må kulturorganisasjonenes innsats (og andre frivillige egenaktivitetsorganisasjoner) godskrives for innsats innenfor de politikkområdene de arbeider.

#### **Forslag til tiltak:**

- **Det utvikles systemer for å sikre at kunnskaper fra de frivillige organisasjonenes rapporter og bakgrunnsmateriale kan brukes som kunnskapsgrunnlag i politikktutforming og kunnskapsformidling**
- **Dokumentasjonssystemer for kunnskap om organisasjonene kan om ønskelig knyttes opp mot arbeidet med Frivillighetsregisteret**
- **Det stilles midler til rådighet for at også organisasjonene selv kan utvikle systemer for sammenfatning og formidling av kunnskap om egen virksomhet**



# VEDLEGG I

---

## Problemstillinger og kunnskapsbehov

Både politiske partier og organisasjoner som representerer frivillig virksomhet, er opptatt av mulighet for personlig engasjement og bred involvering på frivillig basis. Målet med ny forskning ut fra de frivillige kulturorganisasjonenes ståsted, må være å skaffe mer kunnskap som grunnlag for å løfte fram det frivillige kulturarbeidet lokalt, regionalt og nasjonalt. Det er viktig å få synliggjort breddekulturens plass og rolle i kulturpolitikken. Dette arbeidet forutsetter nært og godt samspill mellom forvaltningsnivåene, og mellom forvaltningen og kulturaktørene.

Behovet for oppdatert både forskningsbasert og annen kunnskap på området frivillig kulturliv er stort, både fordi det faktisk forskes svært lite på dette feltet og fordi endringstakten i samfunnet er stor. Oppdatert, uhildet kunnskap om status og utviklingstrekk innen frivillig kultursektor er en forutsetning for å bygge framtidens kulturpolitikk.

De største utfordringene vi står overfor i frivillighetsforskningen generelt, knytter seg til at vi mangler et felles begrepsapparat for kunnskapsinnhenting og kunnskapsformidling. Det er også problematisk at dagens forskningsbaserte kunnskap i stor grad er kvantitativt basert og i liten grad kvalifisert gjennom kvalitative studier på lokalt og regionalt nivå.

Det er behov for en bedre og bredere dialog mellom brukermiljøene og forskermiljøene om forskningsbehov, om tilstanden slik den oppleves, om formidling av forskningsresultater, og om kompetansetiltak i brukermiljøene med mer. Forskningen om frivillige organisasjoner må videre utvides til å omfatte alle deler av frivillig sektor på alle nivå. Selv om frivillig sektor har mye til felles finnes det også store forskjeller knyttet til økonomisk grunnlag, aktivitetsfokus, organisering, profesjonalisering og byråkratisering. For de frivillige kulturorganisasjonene er det bla viktig at det settes fokus på betydningen av relasjoner, nettverk og samarbeid mellom kultureliten og breddekulturen.

Listen over aktuelle forskningstema omfatter både store og små utfordringer og gjør ikke krav på å være uttømmende verken i tema eller problemstillinger. Hensikten er å vise bredden i hva tillitsvalgte og ansatte i organisasjonene er opptatt av, og etterspør mer kunnskap om. Oversikten bygger på innspill fra organisasjonene selv, samt egne tidligere utredningsoppdrag på vegne av ulike frivillige kulturorganisasjoner. Oversikten er forsøkt tematisert, men den observante leser vil kanskje finne samme tema under flere overskrifter.

# Aktuelle kunnskapsbehov og mulige forskningstema

## 1. Generelle utfordringer

- Det er mange helt grunnleggende spørsmål vi ennå ikke helt vet svaret på, selv om mange enkeltpersoner kan gi svar ut fra egne erfaringer og opplevelser. Sentrale ubesvarte spørsmål er:
  - Hva betyr det for samfunnet at folk bedriver kultur på fritiden?
  - Hva kjennetegner medlemmer i kulturorganisasjonene?
  - Og hva betyr medlemskapet for dem?
  - Er det forskjeller mellom ulike aldersgrupper?
  - Hvilken rolle spiller de lokale kulturorganisasjonene i og for sitt nærmiljø?
  - Hva foregår i et lokalt lag?
  - Hva betyr deltakelse i kulturaktiviteter for den enkeltes helse, for selvtillit, for egenutvikling?
  - Hvor mange årsværk representerer de ulike kulturaktivitetene – både betalt og ubetalt?
- Norge har et velorganisert frivillig organisasjonsliv. De fleste lokale aktiviteter som eksisterer over tid er tilsluttet en eller flere samarbeidsstrukturer, lokalt, regionalt og sentralt. Også de som ikke er tilsluttet slike strukturer samarbeider med organiserte strukturer for konkrete prosjekt og økonomisk støtte.
  - Hva betyr ulike samarbeidsnettverk for lokale aktiviteter?
  - Hva betyr de nasjonale organisasjonene for medlemmenes virksomhet lokalt?
  - Hva betyr paraplyorganisasjonene for medlemsorganisasjonene nasjonalt og for kulturlivets aktiviteter lokalt?
  - Hvordan ser pengestrømmene ut fra lokalt til nasjonalt nivå, og fra nasjonalt til lokalt nivå?
- De frivillige kulturorganisasjonene er en fundamental søyle i kulturtilbudet i de fleste kommuner og bør derfor sees på, og oppfattes som, en viktig del av lokal kultursatsing
  - Hvilke betingelser må være til stede for at lokalt frivillig kulturliv skal leve og utvikle seg?
  - Har byene og distrikts-Norge de samme utfordringene?
  - I hvilken grad er lokale frivillige aktører involvert i lokal planlegging og tilrettelegging for lokal kulturutvikling.
- Det offentliges fokus på prosjekter og nyskaping kan ta oppmerksomheten bort fra langsiktig planlegging og sikring av nødvendig tradisjonsformidling og utvikling i de frivillige kulturorganisasjonene. Det er behov for å finne gode ordninger for å sikre at nødvendig kunnskap og kompetanse videreføres i lokale kulturaktiviteter som grunnlag både for nåværende og framtidige aktiviteter og tiltak.
  - I hvilken grad er offentlige bevilgninger styrende for organisering av frivillig kulturaktivitet, lokalt, regionalt og nasjonalt?
- Offentlige støtteordninger påvirker organisasjonsstrukturen gjennom at lokale aktiviteter velger den organisasjonsformen som gir mest penger. Dette trenger ikke å være den organisasjonsformen som gir best opplæring, aktivitet eller helhetlig tilbud.
  - Hvordan påvirker dette behovet for og betydningen av samarbeid mellom likartede organisasjoner?
  - Og hvilke fordeler og ulemper finnes med store generasjonsoverskridende organisasjoner sammenlignet med mindre aldersbestemte organisasjonsstrukturer.

- Offentlig støtte til lokalt frivillig kulturarbeid er gradvis redusert og noen steder helt forsvunnet. Dette sammen med høye utgifter til honorar, reise og opphold for innleide dirigenter, instruktører, solister og profesjonelle kulturarbeidere gjør at mange lokale lag ikke har økonomisk grunnlag for å drive videre. Det er behov for å sette fokus på det lokale kulturlivets driftsmuligheter og rammebetingelser.  
Dårlig økonomi er ofte en viktig grunn til manglende rekruttering. Dårlig økonomi og manglende rekruttering er i neste omgang et svært dårlig utgangspunkt for å finne egnede kandidater til å administrere driften av lokale kulturaktiviteter. Driften av lagene kan i noen sammenhenger sammenlignes med driften av små bedrifter. Det er ikke naturlig å forvente at lokale ildsjeler skal gjøre dette som dugnadsinnsats på sin fritid.
  - Hvordan skal en arbeide med rekruttering til viktige tillitsverv?
  - Hvordan gjøre tillitsvalgte i stand til å ivareta sentrale styreverv?
  - Hvordan gi tillitsvalgte trygghet i den jobben de gjør?
  - Hvilke finansieringskilder finnes for lokalt frivillig kulturarbeid?
  - Hvordan tilgodesees de frivillige kulturorganisasjonene med spillemidler fra Norsk Tipping?
  
- Samarbeidet mellom profesjonelle og amatører er helt sentralt i dagens lokale kulturaktiviteter. Musikklivet for eksempel, er generelt en stor oppdragsgiver for dirigenter, yrkesmusikere og solister. For mange freelancemusikere og sangere er det lokale frivillige musikklivet den enkeltes viktigste inntektsgrunnlag. Mange kor, korps og orkestre har i dag en økende andel profesjonelle musikere som deltidsmedlemmer eller knyttet til ulike prosjekter som musikere og solister. Dette gjør at mange grupper må takle rollen som semiprofesjonelle musikkaktiviteter. Å drive en lokal musikkaktivitet er i noen tilfeller som å drive en spesialbedrift. Organisasjonene (på alle nivå) blir brobyggere mellom de profesjonelle og fritidsmusikklivet. Hvordan sikre gode arbeidsforhold for kor, korps, orkestrene og andre lokale kulturaktiviteter slik at de blir levende og levedyktige lokale kulturaktører til beste for både utøvere, publikum og lokalsamfunnet som helhet?
  - Hva betyr det offentlige ensidige fokus på det profesjonelle og profesjonalisering for frivillig kulturarbeid?
  - Hva skjer med de frivillige kulturorganisasjonene når de verken har fokus i den daglige politikken eller i langtidsplanleggingen?
  - Hvordan skal de frivillige kulturorganisasjonene kunne drive langsiktig planlegging og utvikling når fokuset hele tiden er på kortsiktige prosjekter?
  - Hvordan sikre at profesjonelle kunstnere og kulturarbeidere i kulturskolene kommer det lokale kulturlivet og lokalsamfunnet til gode gjennom opplæring og samarbeid?
  - Hvilke kunnskaper mangler vi for å utvikle en kulturpolitikk som ivaretar hele kulturlivets interesser og behov; både de profesjonelles og de frivilliges?
  
- Frivillige kulturorganisasjoner er bygget på demokrati og medvirkning. I samarbeidet med det offentlige kreves det en profesjonalitet og et byråkrati som ikke alltid er tilstede i de frivillige organisasjonene på alle nivå.
  - Hvordan kan de frivillige kulturorganisasjonene samarbeide med det offentlige for å løse aktuelle samfunnsoppgaver uten å gå på akkord med demokrati og frivillig engasjement?
  - Hvordan skal en sikre at de frivillige organisasjonene ikke fjerner seg fra det frivillige grunnlaget de bygger på og representerer, samtidig som de skal være en profesjonell samarbeidspartner for det offentlige?

## 2. Nye uttrykk – nye aktører

- Norge har alltid vært påvirket av kultur og kulturuttrykk utenfra. Elementer fra denne påvirkningen finnes i dag som en integrert del av det vi kaller norsk kultur. Forskjellen fra tidligere tider til i dag er at kontakten er alle steder hele tiden, og at påvirkningene kommer raskt. Norge er blitt et flerkulturelt samfunn. Mange av innflytterne til Norge er lite vant med vår måte å organisere aktiviteter, tiltak og interesser. Dette betyr at nye innbyggere ikke alltid vet hvor de skal henvende seg eller hvordan de skal organisere seg.
  - Hvordan inkluderer vi nye kulturuttrykk og innvandrernes kultur i den tradisjonelle organisasjonskulturen i Norge?
  - Hvordan kan vi dra lærdom av hverandre i møtet mellom det tradisjonelle norske og det nye internasjonale?
  - Er det belegg for alle fordommene og mytene våre?
- Vi ser en økende profesjonalisering koblet opp mot nye kulturuttrykk og nye organisasjonsformer. Opplevelsesindustrien har bidratt til økt etterspørsel etter arrangør og tilretteleggerkompetanse. Denne kompetansen har så langt vært ivaretatt innenfor de frivillige kulturorganisasjonenes egne rekker. I tråd med økende krav til profesjonalitet og i positivt samspill med kulturlivets ulike aktører er det nå under utvikling mange utdanningstilbud rettet mot opplevelsesindustriens behov.
  - Hva vil profesjonaliseringen av opplevelsesarenaen bety for det frivillige kulturlivet?
  - Betyr utviklingen fra amatørarrangør til yrkesutøver at samfunnet skummer fløten av de frivillige kulturorganisasjonenes arbeid og at disse nå må kjøpe tilbake denne kunnskapen?

## 3. Lokale samarbeidsstrukturer

- Kulturaktiviteter og tiltak skjer i regi av både organisasjoner som har fokus på den enkelte kulturaktivitet, og områdeorganisasjoner som har fokus på et helhetlig lokalsamfunn der kulturaktiviteter er et av mange arbeidsområder.
  - Har det noen betydning hvem som organiserer og hvordan aktiviteter organiseres?
- Det har vært en oppblomstring av områdeforeninger (bygdela, grendela, velforeninger etc) de siste årene. Noe skyldes at nye boligområder har pliktig medlemskap i velforeninger og lignende, men noe skyldes også at tradisjonelle lag og foreninger omorganiserer seg til områdeforeninger for lokalkultur og eget nærmiljø.
  - Hva betyr organisering for identitet og tilhørighet
  - Hva betyr organisering for arbeidet med å skape gode møteplasser
  - Hva betyr organisering for å kunne ivareta tradisjoner, holdninger og verdier
  - Hva mener vi med frivillig organisering
- Det offentlige har hatt en massiv satsing på frivillighetssentraler og det finnes i dag en eller flere frivillighetssentraler i de fleste kommuner. Kulturdepartementet ser på disse sentralene som «motorer» for det frivillige arbeidet i lokalsamfunnet. For frivillige organisasjoner er erfaringene delte mht kontakt og samarbeid. Den tradisjonelle måten å organisere lokale fellesskap i Norge har i tillegg til interesseorganisasjonene, gjerne vært knyttet til grendela, bygdela, områdeforeninger, velforeninger, beboerforeninger og lignende.
  - I hvilken grad er, eller kan frivillighetssentralene være, en ressurs for lokal frivillig aktivitet?
  - I hvilken grad utgjør frivillighetssentralene en konkurrent til mer tradisjonelle organisasjonsformer som grendela, velforeninger, organisasjoner oa.?

- Hva betyr det at frivillighetsentralene har lønnede ansatte som administrerer og koordinerer i motsetning til mange andre lokale aktiviteter som finansieres og drives med dugnadsinnsats?
- Kulturskolene er på plass i en eller annen form i alle kommuner. Kulturskolene ble i sin tid etablert etter påtrykk og med støtte fra det frivillige kulturlivet. Målsettingen for kulturlivet var å bidra til bedre opplæring og gjennom dette bedre kvalitet i det lokale kulturlivet.
  - I hvilken grad er, eller kan kulturskolene være, en ressurs for lokal frivillig aktivitet?
  - I hvilken grad utgjør kulturskolene en konkurrent til de frivillige kulturorganisasjonene?
  - Hva skal til for å gjøre kulturskolene til et kulturpedagogisk ressurscenter i lokalsamfunnet og en viktig samarbeidspart i og for det lokale kulturlivet som helhet?
- Den kulturelle skolesekken er kommet for å bli. Mange skolebarn får gjennom denne ordningen kjennskap til og erfaring med ulike kulturuttrykk. Erfaringene så langt viser imidlertid at lokalt kulturliv i liten grad er blitt en del av tilbudet.
  - Hvordan kan det frivillige kulturliv bidra til, og inngå i, de lokale tilbudene i regi av Den kulturelle skolesekken?
  - I hvilken grad benyttes lokale kulturaktørers spesialkompetanse i opplæring og formidling?

#### 4. Livslang og livsvid læring

- Voksenopplæringsmidlene har vært en viktig innsatsfaktor for mange lokale kulturaktiviteter. I tillegg til opplæring innenfor allmenne kulturfag har VO-midlene også sikret opplæring i fag og fagområder som det offentlige ikke lenger har opplæringstilbud innenfor. For mange voksne har denne opplæring i frivillige kulturorganisasjoner bidratt til både ny kunnskap, større selvinnst, god helse og samfunnsengasjement. Vi vet i dag lite om hva disse læringsfellesskapene betyr for lokalsamfunnet og for storsamfunnet. Vi vet heller ikke så mye om hva tradisjonsformidling innenfor for eksempel små håndverksfag har betydd for disse fagenes mulighet til å overleve som kunnskapsfelt.
  - Hva betyr VO-midlene for den lokale opplæringsaktiviteten?
  - Hva betyr opplæringen for organisasjonenes generelle aktivitet og formidlingsvirksomhet?
  - Hvordan skiller opplæring i frivillige kulturorganisasjoner seg fra kulturoplæring i offentlig regi?
- Samordnet kommunal musikkopplæring var på 1970 og -80 tallet en målsetting som innebar at musikkskolene bla skulle bidra til fritidsmusikklivets behov for rekruttering og kompetanseheving. I dag melder flere og flere lokale lag at kommunene prioriterer sine stillingsressurser inn i profesjonelle ensembler, noe som ikke gir mindre rom for at utøverne kan bruke av sin stillingsressurs til samarbeid med amatører. Det er behov for en gjennomgang av musikerstillinger, musikerordninger og kommunale kulturskolers prioritering av egne stillingsressurser.
  - Bidrar den offentlige kulturpolitikken til vekst og samarbeid, eller utgjør den en konkurrent for det frivillige kulturlivets tiltak og aktiviteter?
  - Kulturinteressen vekkes gjerne i barne- og ungdomsårene. Hva betyr lokale tilbud til barn og unge for at det også skal finnes levedyktige tilbud til voksne?
  - Hvilket ansvar har kulturskolene og andre tilbud rettet mot barn og unge, for å sikre tilbud til egne elever og deltakere etter at de forlater kulturskolen og fremdeles ønsker å drive med sine kulturaktiviteter på fritiden?



- Hvilken rolle spiller organisasjonenes i skolering av framtidige musikere og andre kulturaktører på amatørnivå?
  - Hvordan er sammenhengen mellom satsing på tilbud til barn og unge og tilbud til voksne?
  - Hva betyr manglende støtte til voksenkulturlivet for utviklingen av gode tilbud til barn og unge?
- De frivillige kulturtilbudene til barn og unge er i all hovedsak styrt, administrert og tilrettelagt av foreldre.
    - Hva betyr foreldreengasjementet for disse aktivitetene?
    - Er det forskjell mellom foreldreengasjementet fra aktivitet til aktivitet?
    - Hva er effekten av dette engasjementet?

## 5. Hus for kultur

- Kulturlivet driver sine kulturaktiviteter i lokaler som i de aller fleste tilfeller ikke er bygget for kultur. Skoler, idrettsanlegg, menighetshus, ungdomshus, barnehager, kommunale møtelokaler, hotell og private hjem er vanlige steder for både generell aktivitet, opplæring og formidling. Det finnes kulturhus og andre kulturbygg som har tilrettelagte lokaler for ulike aktiviteter, men som hovedregel er kulturhusene primært tilrettelagt for kulturformidling. For kulturlivet er det spesielt etterspørsel etter tilrettelagte opplærings- og aktivitetslokaler. Det finnes i dag dårlig oversikt over kulturlivets tilgang til og bruk av lokaler.
  - Det er behov for tall og fakta mht hvor mange aktører det finnes innenfor ulike kulturaktiviteter, og hvor de driver sin virksomhet
  - Hva betyr tilgang til egnede lokaler for de ulike kulturaktivitetenes utviklingsmuligheter?
  - Hvilken plass og rolle har de organisasjonsdrevne kulturhusene i det lokale kulturlivet?
  - Hvordan brukes de organisasjonsdrevne husene til?
  - Hvordan driftes og finansieres de organisasjonsdrevne husene?

# VEDLEGG 2

---

## Litteratur

Foreliggende litteraturliste gjør på ingen måte krav på å være uttømmende for den litteraturen som måtte være aktuell i arbeidet med å belyse frivillig sektor og frivillige kulturorganisasjoner. Listen inneholder både forskningsrapporter, bøker, utredninger og mindre rapporter og har et samfunnsfaglig hovedfokus. Det er imidlertid tatt med noe historisk og pedagogisk forskning.

Institutt for samfunnsforskning ga i 2006 ut en kommentert bibliografi med fokus på forskning om frivillige organisasjoner (Se under: Theisen, Andersen, Opdalshei, Lorentzen 2006). Denne bibliografien, som inneholder langt flere referanser enn de som er tatt med her, viser i all sin tydelighet at det finnes lite kjent litteratur som fokuserer på de frivillige kulturorganisasjonenes plass og rolle.

### **Forskning og utredning**

- Administrativt forskningsfond ved Norges Handelshøgskole oppdrag fra Norges Musikkorps Forbund: «Ressursgjennomgang» 1998
- Almås, Bente: «Ingen inviterer min datter i bursdag – men i musikktimen har hun et samhold». Om fritidstilbud i musikk for mennesker med psykisk utviklingshemming. Norsk musikkråd 1996
- Andersen, Kristin H.; Haugen, Else Marie; Andersen, Lise Strand; Vernegg, Viktoria; Hansen, Gunn: Frafall i korps, en studie i hvorfor unge slutter i skolekorps. Oppgave ved høgskolen i Vestfold
- Andersson, Greger: Bildning och nöje: bidrag till studiet av de civila svenska blåmusikkåreerna under 1800-talets senare hälft. Doktorgradsavhandling Uppsala universitet, 1992
- Arnestad, Georg (red): Kultur- og regionalutvikling. Tano 1995
- Arnestad, Georg og Osland Ove: Fritidskulturlivet i Norge, ein forstudie. Norsk kulturråd 1997
- Arnestad, Georg: «Men me skal koma i hug at tradisjonen alltid vert oppløyst og omskapt». Om folkemusikk og folkedans i det seinmoderne Norge, Norsk kulturråd 2001
- Aslaksen, Ellen: Kunstlivets grenseland. Om amatører og profesjonelle. I «Kultur, politikk og forskning». Festskrift til Per Mangset på 60-årsdagen. Sigrid Røyseng og Dag Solhjell (red.). Telemarksforskning, Bø 2004
- Aslaksen, Ellen K. og Lund, Christian (red): Grenseløs utkant? Norsk kulturliv mellom sentrum og periferi. Norsk kulturråd 1999
- Baklien, Bergljot og Carlson, Yngve: Helse og kultur. Prosessevaluering av en nasjonal satsing på kultur som helsefremmende virkemiddel. NIBR 2000
- Berg, Christian; Nødland, Svein Ingve og Opedal Ståle: Hørt om Frifond? Evaluering av ny støtteordning for lokalt frivillig virke blant barn og unge. Rogalandsforskning 2002
- Berkaak, Odd Are: Riksscene for folkemusikk og folkedans. På oppdrag fra Norsk Folkemusikk- og danselag
- Bjerkem, Johan Einar: Vurdering av utdanninga av instruktører i norsk folkedans. NU 2004/2005

- Blandhol, Ina: Korpset rett! Skolekorpset som oppdragelsesarena. Hovedoppgave i etnologi – Universitetet i Bergen 1996
- Borgen, Jorunn Spord og Brandt, Synnøve S.: Ekstraordinært eller selvfølgelig? NifuStep 2006
- Clifford, Graham: Egeninnsats og fellesskap. Beretninger fra aktive i frivillige organisasjoner og lag. Norsk senter for barneforskning 1997
- Clifford, Graham og Tjelflaat, Torill: Frivillig på heltid. Fem frivillige organisasjoner i endring. Allforsk 2002
- Dalchow, Jørn: Hjelp, jeg er i popbransjen! Alt du trenger å vite om den norske musikkbransjen. En praktisk guide for artister, musikere og andre som vil leve av og for musikk. Norsk musikkråd 2004
- Dalen, Leif Gerhard: Skolemusikkorpset som musikalsk opplæringstilbud: en undersøkelse av aspirantopplæringen i et utvalg skolekorps i Oslo. Hovedoppgave i musikk, Universitetet i Oslo 1980
- Danbolt, Gunnar og Enerstvedt, Åse: Når voksenkultur og barns kultur møtes. Norsk kulturråd 1995
- Danielsen, Arild: Behaget I kulturen. En studie av kunst- og kulturpublikum. Norsk kulturråd 2006
- Duelund, Peter (ed): The Nordic Cultural Model. Nordic cultural policy in transition. Nordic Cultural Institute 2003
  - o Forchhammer, Jette: Færøsk Kulturpolitikk
  - o Lönnblad, Jan-Ole: Åländsk Kulturpolitikk
  - o Gaski, Harald / Kappfjell, Lena: Smisk Kultur I Norden
  - o Heikkinen, Merja: The Nordic Model of Promoting. Artistic Creativity
  - o Klausen, Susanne: Grønlandsk Kulturpolitikk
- Fazakerley, Susan og Dorte Skot-Hansen: Magiske øyeblikke - unges kunststudfoldelse mellom netværks- og foreningskultur. København: Amatørens Kunst og Kultur Samråd og Center ofr Kulturpolitiske studier. 2002.
- Festervoll, Åse Vigdis (red): Moderne tradisjoner. Kultursatsing i kommune-Norge. Kommuneforlaget 1994
- Festervoll, Åse Vigdis: Levende bygder og godt bymiljø. Mer enn næring og infrastruktur. Norsk musikkråd og FRISAM 2000.
- Festervoll, Åse Vigdis: De kan – de vil – og de får det til. Ungdom som konsertarrangør. Norsk musikkråd og Musikkens Venners Landsforbund 2000
- Festervoll, Åse Vigdis: Kultur og helse. I samspill for det gode liv. Kommuneforlaget 2001
- Festervoll, Åse Vigdis: Fra studiering til fagopplæring. (Delprosjekt under MOVI-prosjektet i regi av VOX). Folkekulturforbundet 2002. Herunder også delprosjektrapporter:
  - o Pilotprosjekt Hordaland. Hjelp til selvhjelp for potensielle praksiskandidater
  - o Opplæring i frivillig regi. Med formell kompetanse som mål
- Festervoll, Åse Vigdis: Fra småbedrift med rekrutteringsproblem til aktiv lærebedrift. Folkekulturforbundet 2003
- Festervoll, Åse Vigdis: Lokalt frivillighetsforum. Hva kan nå det være? Evaluering av FRISAMs rolle i arbeidet med å etablere Lokale Frivillighetsforum i 10 utvalgte kommuner. Utredning Sosial og

helsedirektoratet 2003

- Festervoll, Åse Vigdis og Straand, Sigrid: Mellom utøver og publikum: Telemarksforskning-Notodden 2003
- Festervoll, Åse Vigdis: Voksenopplæring. Frivillige organisasjoner. Offentlig politikk. Folkekulturforbundet 2004
- Festervoll, Åse Vigdis: Det muligens kunst. Utdanningstilbud og utdanningsbehov innen Tekstile håndverksfag. Holmen gård som kompetansesenter for tekstile håndverksfag. Norges Husflidslag 2004
- Festervoll, Åse Vigdis: Frivillige organisasjoner, Voksenopplæring, Samfunnsutvikling. Hva skiller opplæring i frivillige organisasjoner fra annen opplæring? Folkekulturforbundet 2005
- Festervoll, Åse Vigdis: Frivillige kulturorganisasjoner – Nordisk samarbeid. Utredning for Nordisk kulturfond 2005
- Festervoll, Åse Vigdis: Knute på tråden og hull i sokken. Den tekstile kulturarven på sotteseng. Kolofon 2005
- Festervoll, Åse Vigdis: Små midler – Store ringvirkninger. Gjennomgang av kultursamarbeid og kulturutveksling i lokale vennskapsgrupper administrert av Vennekamp Nord/Sør. Norad 2006
- Festervoll, Åse Vigdis: «Rommet er stort og lyst og har sånn fin brusautomat utenfor». Fokus på øvelokaler for rytmisk musikk. Norsk musikkråd 2007
- Friis-Olsen, Tore: Voksenopplæring som instrument i kulturminnevernet. Riksantikvaren 2004
- Frostholt, Henrik (red): De kompetente frivillige. En antologi om dannelse og kompetenceudvikling i det frivillige sociale arbeide. Center for frivillig socialt arbeide 2005
- Gotaas, Nora: Rocka stabilitet. En evaluering av prosjektet Musikk i fengsel og frihet. Et tilbud for kvinner i Oslo. NIBR 2006
- Gripsrud, Jostein (red): Populærmusikken i kulturpolitikken. Norsk kulturråd 2002
- Handegard, Berit: En studie av korpsmusikerens forhold til musikkorps (foreløpig tittel). Masteroppgave i kulturvitenskap, Universitetet i Bergen, ferdig juni 2007
- Heiling, Gunnar: Spela snyggt och ha kul: gemenskap, sammanhållning og musikalisk utveckling i en amatörorkester. Doktorgradsavhandling, Lunds universitet, 2000
- Henriksen, Lars Skov og Ibsen, Bjarne (red): Frivillighedens utfordringer – nordisk forskning om frivillig arbeide og frivillige organisationer. Odense Universitetsforlag 2001
- Hjære, Mette og Mikkelsen, Flemming: den frivillige sektors bidrag til integration af flyktninge og indvandrere i Norden. Nordisk Ministerråd. ANP 2003:707
- Ibsen, Bjarne: Foreningslivet i Danmark. Syddansk Universitet 2006
- Kløvstad, Jan (red): Ungdomslaget – Norges Ungdomslag 1896 -1996
- Kveseth, Aaste: Ungdom og kulturarbeidsplassar i distrikta. Forprosjekt. NU 2004

- Kloster, Elisabeth; Lidén, Hilde og Lorentzen, Håkon: Frivillighetssentralen. Resultater, erfaringer, forandringer. ISF Rapport 2003:4
- KOU debathefte 2002:1: Velferds-Norge skifter ham. Kravet til mangfold og valgfrihet øker.
- Langdalen, Jørgen: Musikkliv og musikkpolitikk. En utredning om musikkensembelene i Norge. Norsk kulturråd 2002
- Lorentzen, Håkon: Fellesskapets fundament. Sivilsamfunnet og individualismen. Pax 2004
- Meløy, Katrin: Skilsmisse mellom det styrende og det utøvende leddet i en organisasjon: en analyse av situasjonen i Norges Musikkorps Forbund nær 80 år etter stiftelsen. Hovedoppgave i sosiologi – Universitetet i Oslo 1999
- Nerland, Monika: Skolekorpset, en kulturinstitusjon i lokalsamfunnet. Hovedoppgave Norges musikkhøgskole 1994
- Nielsen, Jens Christian; Højholdt, Andy og Simonsen, Birgitte: Ungdom og foreningsliv. Demokrati – fellesskap – læreprosesser. Roskilde universitetsforlag 2004
- Norbeck, Tone: Skolekorps i klemme?: En studie av to skolekorps i Norge. Hovedoppgave i musikk, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 2002
- Norges forskningsråd: Kunnskapsbehov i kultursektoren. En utredning om forskning og forskningsformidling på kulturfeltet utført på oppdrag fra Norges forskningsråd. 2003.
- Norsk musikkråd:
  - o Småskrift nr. 6: Nye arbeidsplasser i musikklivet. Noen erfaringer 1995
  - o Småskrift nr. 7: musikklivets kunnskapsbehov 1995
  - o Småskrift nr. 9: Fra mangfold til enfold? Kulturorganisasjonene i en brytningstid. Utgitt i samarbeid med LNU (LNUs rapportserie nr. 2-1997) og Norsk amatørteaterråd 1997
  - o Småskrift nr. 10: Skolen som lokalt kulturhus. Musikklivets bruk og behov.
  - o Småskrift nr. 11: Nye tider? Nye muligheter? Frivillig kulturarbeid i klemme 1997
  - o Småskrift nr. 13: Lokalt kultursamarbeid. Hvordan organiserer vi oss i framtida? 1999
  - o Fra kjeller til festival. Sluttrapport. 2003
- Opinion as på oppdrag fra Norges Musikkorps forbund: Spørreundersøkelse angående kontakt mellom korps og forbund. 2000
- Raae, Vibeke: Fremtidig organisering og utvikling av NMF: en spørreundersøkelse blant korpsledere i NMF Sogn og Fjordane. Utredning i strategi, organisasjon og ledelse. Norges Handelshøgskole, våren 2004
- Rindhølen, Solveig: Rekruttering og oppfølging av lærlinger i småbedrifter og enkeltmannsforetak innen husflids- og håndverksfag. Yrkespedagogisk utviklingsarbeid 2003.
- Schindel, Bente (red): Kunst af lyst. Kulturelt samråd Danmark 2005
- Simonsen, Mie Berg: Evaluering av Landsdelsmusikerordningen i Nord-Norge. Norsk kulturråd 1995
- Simonsen, Mie Berg: Historien om en budsjettpost. Norsk kulturråd 2005
- Straand, Sigrid og Festervoll, Åse Vigdis: Frivillig innsats. Mål og mening. Telemarksforsking-Notodden 2003

- Sigrid, Straand og Festervoll, Åse Vigdis: Nordisk medborgerskap og frivillighet. Kjennetegn og kvaliteter. Telemarksforskning-Notodden 2004
- Theien, Iselin; Andersen, Rolf K.; Opdalshei, Ole Alexander og Lorentzen, Håkon: Frivillige organisasjoner. En kommentert bibliografi 2006. Institutt for samfunnsforskning 2006.
- Teigen, Håvard: Flytteevaluering. Om Folkekulturforbundets flytting fra Oslo til Vågå. 2006
- Thommessen, Trine: Noget som gjer noget. Første studieavsnitt. Høgskolen i Akershus 2004.
- Thommessen, Trine: Analyse av studieplaner i vev. Folkekulturforbundet 2000
- Thommessen, Trine: Frivillighetens læringslandskap. Hovedfagsoppgave Høgskolen i Akershus 2006
- Tjelflaat, Torill og Clifford, Graham: Ansvar eller egeninteresse? Unge voksnes forhold til frivillig aktivitet. Barnevernets utviklingssenter i Midt-Norge 1999
- Tøsse, Sigvart: Folkeopplysning og voksenopplæring: Idear og framvekst gjennom 200 år. Didakta 2005
- Tøsse, Sigvart: Frå folkeopplysning til voksenopplæring. Dr.philos avhandling NTNU 2004
- Utgreiing frå ei arbeidsgruppe oppnemnd av Norsk kulturråd: Improvisasjon sett i system. Om etablering av Norsk Jazzforum. Norsk kulturråd 1996
- Vaagland, Jorid; Fauske, Halvor; Lidén, Hilde; Puijk, Roel og Riese, Hanne: Kulturpolitikken og de unge. Norsk kulturråd 2000.
- Voksenopplæringsforbundet: Konsekvenser. Offentlige tilskudd til studieforbundene i Norge. Vofo 2006
- Vox: Voksnes læring 2006 – tilstand, utfordringer og anbefalinger. Basis! Vox 2006
- Wollebæk, Dag Per Selle og Lorentzen, Håkon: Frivillig innsats. Sosial integrasjon, demokrati og økonomi. Fagbokforlaget 2000
- Wollebæk, Dag og Selle, Per: Det nye organisasjonssamfunnet. Demokrati i endring. Fagbokforlaget 2002
- Østeraas, Bjørn Tore: Levende lokalsamfunn. Gyldendal 2002

---

**Offentlige dokumenter:**

- NOU 1988:17: Frivillige organisasjoner
- NOU 1998: 18: Det er bruk for alle. Styrking av folkehelsearbeidet i kommunene
- NOU 2006: 7: Det lokale folkestyret i endring? Om deltaking og engasjement i lokalpolitikken
- NOU 2006: 13: Fritid med mening. Statlig støttepolitikk for frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner
- NOU 2006: 15: Frivillighetsregister
- Fra vugge til podium. Den faglige organiseringen av musikkutdanningen. Innstilling fra et utvalg oppnevnt av Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet, 1999
- Inst. S. nr. 101 (1998-99): Innstilling fra familie- og administrasjonskomiteen om statens forhold til frivillige organisasjoner. Styrking av aktivitet i lokale frivillige organisasjoner



- Inst. S. nr. 230 (2002-2003): Folkehelsepolitikken
  - St. meld. nr. 61: (1991-1992): Kultur i Tiden
  - St. meld. nr. 27: (1996-1997) Om statens forhold til frivillige organisasjoner
  - St. meld. nr. 44: (1997-1998): Tilleggsmelding om statens forhold til frivillige organisasjoner
  - St. meld. nr. 14: (1999-2000): Idrettsliv i endring. Om statens forhold til idrett og fysisk aktivitet
  - St. meld. nr. 39: (2000-2001): Friluftsliv.
  - St. meld. nr. 39: (2001-2003): Om oppvekst og levekår for barn og ungdom i Norge
  - St. meld. nr. 16: (2002-2003): Resept for et sunnere Norge
  - St. meld. nr. 38: (2002-2003): Den kulturelle skulesekken
  - St. meld. nr. 39: (2002-2003): Ei blot til lyst- Om kunst og kultur i tilknytning til grunnskolen
  - St. meld. nr. 48: (2002-2003): Kulturpolitikk fram mot 2014
  - St. meld. nr. 30: (2003-2004): Kultur for læring
  - St. meld. nr. 49: (2003-2004): Mangfold gjennom inkludering og deltakelse. Ansvar og frihet
  - St. meld. nr. 16: (2004-2005): Leve med kulturminner
  - St. meld. nr. 17: (2004-2005): Makt og demokrati
  - St. meld. nr. 22: (2004-2005): Kultur og næring
  - St. meld. nr. 17: (2005-2006): 2008 som markeringsår for kulturelt mangfold
  - St. meld. nr. 21: (2005-2006): Hjerte for heile landet. Om distrikts- og regionalpolitikken
  - Vedlegg til st. meld 21: (2005-2006) Engasjement gir utvikling. Historier om skaperlyst
- 

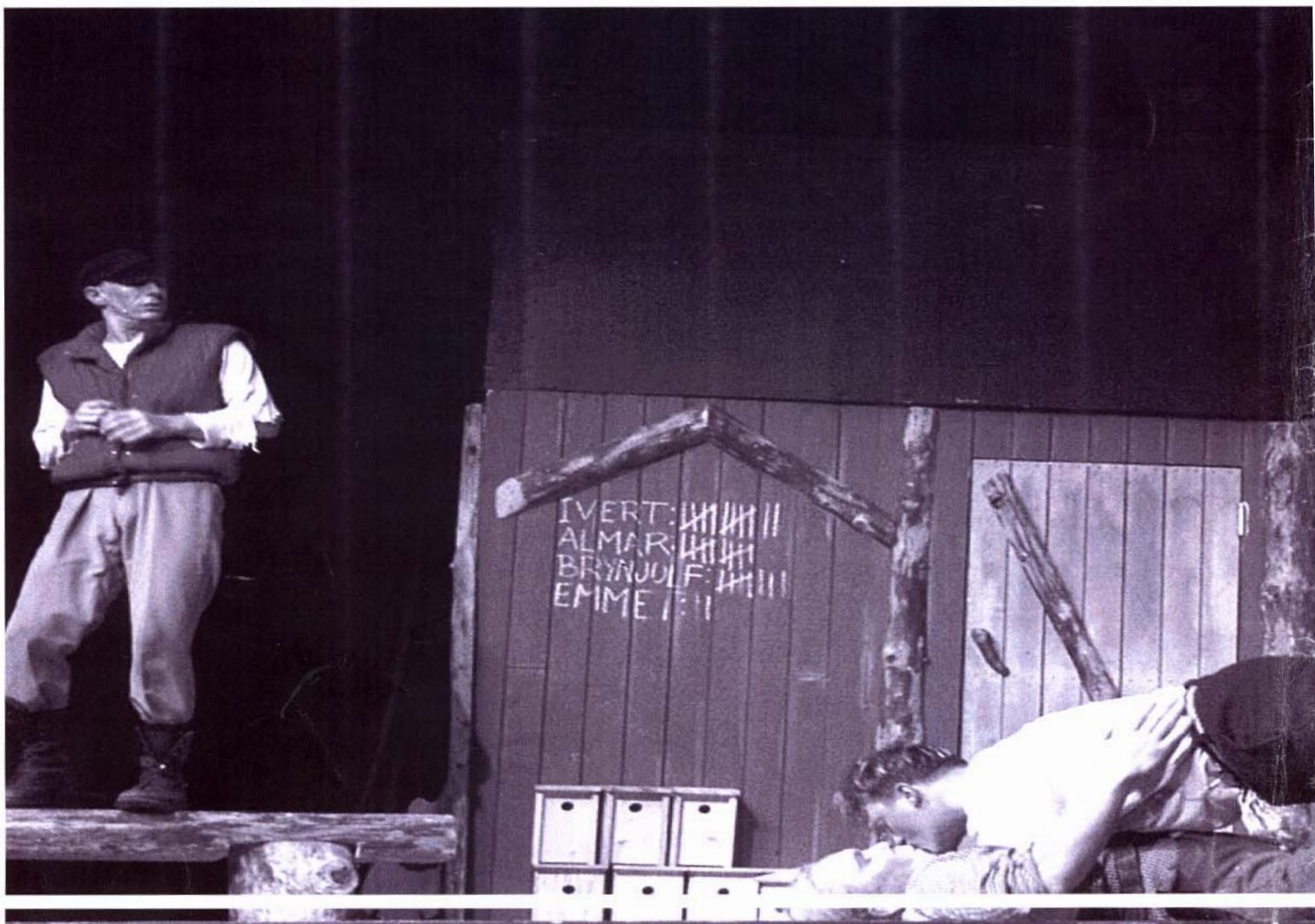
### ***Organisasjonenes egne utredninger og data***

Alle organisasjonene har gjennomført prosjekter og utredninger med relevans for eget arbeid. Dette er prosjekter og utredninger knyttet til både fag og fagutvikling og mer administrative utfordringer. Noen av disse utredningene er tatt med over. I tillegg finnes det mye skriftlig materiale knyttet til årbøker, informasjonsmateriell, årsberetninger, søknader og mindre prosjektrapporter.

Alle organisasjonene har også faglitteratur og pedagogisk litteratur knyttet til eget fagområde. Dette er kunnskap som ligger til grunn for utvikling av organisasjonenes fagplaner innenfor bla kurs og opplæringsvirksomhet.

Når det gjelder tall og fakta har organisasjonene gjennomgående godt statistikkgrunnlag som beskriver egen virksomhet mht medlemmer, aktiviteter, tillitsvalgte, med mer  
 Det finnes for eksempel gode tall og fakta for Frifond, for VO, for MVO, for teater mht grupper, oppsetninger og egenproduksjoner. Problemet med dette tall og faktagrunnlaget er at det ikke uten videre er sammenlignbart på tvers av organisasjonene.





Mange organisasjoner innenfor kulturområdet rapporterer om økende frustrasjon over at de ikke kjenner seg igjen i den forskningsbaserte kunnskapen på feltet. Når den samme forskningsbaserte kunnskapen synes å ligge til grunn for offentlige utredninger og offentlig politikk, blir dette problematisk. Det er et tankekors at når det offentlige i ulike utredninger og stortingsmeldinger setter frivillig sektor på dagsorden, fokuseres det nesten utelukkende på hva det offentlige kan få ut av frivillig sektor i form av økt innsats for å nå overordnede velferds mål.

Innholdet i utredningen bygger på tilgjengelig forskningskunnskap, skriftlige og muntlige innspill fra de involverte organisasjonene og eget arbeid med kunnskapsbehov og kunnskapstilfang på feltet. Den inneholder også den mest komplette litteraturlisten innenfor feltet.

Utredningen er skrevet på oppdrag fra 9 organisasjoner: De unges orkesterforbund, Folkekulturforbundet, Noregs Ungdomslag, Norges Korforbund, Norges Musikkorps Forbund, Norges Velforbund, Norsk musikkråd, Norsk teaterråd og Norske symfoniorkestres Landsforbund.

ISBN 978-82-7801-052-5



9 788278 010525

